

Adroddiad i'r	Cabinet
Dyddiad y cyfarfod	21 Tachwedd 2023
Aelod / Swyddog Arweiniol	Y Cyngorydd Gwyneth Ellis, Aelod Arweiniol Cyllid, Perfformiad ac Asedau Strategol / Liz Thomas, Pennaeth Cyllid ac Archwilio
Awdur yr adroddiad	Liz Thomas, Pennaeth Cyllid ac Archwilio
Teitl	Adroddiad Cyllid (mis Hydref 2023/24)

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn nodi manylion cyllideb refeniw ac arbedion y Cyngor fel y cytunwyd arnynt ar gyfer 2023/24. Mae'r adroddiad hefyd yn rhoi diweddariad cryno o'r Cynllun Cyfalaf yn ogystal â'r Cyfrif Refeniw Tai a'r Cynllun Cyfalaf Tai.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Pwrpas yr adroddiad yw rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am sefyllfa ariannol bresennol y Cyngor, a chadarnhau'r cyllidebau gwasanaeth y cytunwyd arnynt ar gyfer 2023/24.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1 Bod yr Aelodau'n nodi'r cyllidebau a bennwyd ar gyfer 2023/24 a'r cynnydd yn erbyn y strategaeth y cytunwyd arni.

4. Manylion yr adroddiad

Mae'r adroddiad yn rhoi crynodeb o gyllideb refeniw'r Cyngor ar gyfer 2023/24, y manylir arni yn Atodiad 1. Cyllideb refeniw net y Cyngor yw £250.793 miliwn (£233.696 miliwn yn 22/23). Rhagwelir mai'r sefyllfa o ran cyllidebau gwasanaethau a chorfforaethol fydd gorwariant o £3.316 miliwn (£3.446 miliwn o orwariant y mis diwethaf), sy'n llai y mis hwn

oherwydd rhyddhau arian corfforaethol at raid, sy'n cael ei roi yn erbyn pwysau ychwanegol yn bennaf mewn Gofal Cymdeithasol i Oedolion a Digartrefedd. Bydd angen i'r gwasanaethau adolygu'r holl wariant ac incwm yn eu meysydd er mwyn lliniaru effaith y gorwariant cyllidebol cyffredinol. Gall y gronfa wrth gefn i liniaru'r gyllideb ymdrin â'r gorwariant hwn yn y flwyddyn gyfredol, fodd bynnag, bydd hynny'n lleihau'r adnoddau sydd ar gael i fodloni pwysau na ellir ei ragweld yn y blynyddoedd i ddod. Amlinellir cefndir y risgiau a'r rhagdybiaethau cyfredol sy'n sail i'r asesiad hwn yn Adran 6 ac Atodiad 2.

Roedd cyllideb 2023/24 yn gofyn am ganfod a chytuno ar arbedion gwasanaeth ac arbedion effeithlonrwydd o £8.172 miliwn, fel y nodir isod:

- Gostwng y Gyllideb Ariannu Cyfalaf a'r gyllideb arian at raid Gorfforaethol (£2.267 miliwn)
- Effaith yr adolygiad actiwaraidd teirblwydd o Gronfa Bensiynau Clwyd (£3.828 miliwn)
- Arbedion yn sgil dod â'r gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau'n ôl yn fewnol (£0.300 miliwn)
- Chwyddo Ffioedd a Thaliadau yn unol â'r polisi Ffioedd a Thaliadau y cytunwyd arno (£0.423 miliwn)
- Arbedion effeithlonrwydd gweithredol (£0.538 miliwn) wedi'u nodi'n bennaf gan wasanaethau yn ystod y flwyddyn ac o fewn cyfrifoldeb a ddirprwywyd i Benaethiaid Gwasanaeth mewn ymgynghoriad ag Aelodau Arweiniol
- Hefyd gofynnwyd i ysgolion gynllunio ar gyfer arbedion effeithlonrwydd o 1% (£0.816 miliwn).

Tybir bod yr arbedion corfforaethol a gweithredol a'r cynnydd mewn ffioedd a thaliadau wedi'u cyflawni.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae rheoli cyllidebau refeniw a chyfalaf y Cyngor yn effeithiol a chyflawni'r strategaeth gyllidebol y cytunwyd arni yn sail i weithgarwch ym mhob maes, gan gynnwys blaenoriaethau corfforaethol.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Manylir ynghylch y cyd-destun arwyddocaol mewn gwasanaethau sy'n egluro'r amrywiadau a'r risgiau yn Atodiad 2, ond dylid nodi'r materion canlynol hefyd:

6.1 Cyllidebau Corfforaethol – Amcangyfrifir ar hyn o bryd y bydd £391,000 o arian at raid corfforaethol ar gael i'w ryddhau.

- Mae setliadau cyflog ar gyfer 2023/24 wedi cael eu cytuno arnynt erbyn hyn, ac eithrio gweithwyr crefft, ac amcangyfrifwyd yr arian at raid y gellir ei ryddhau a'r cronfeydd fydd yn cael eu trosglwyddo i wasanaethau.
- Mae costau ynni wedi cael eu dadansoddi i amcangyfrif yr arian at raid y gellir ei ryddhau a'r cronfeydd fydd yn cael eu trosglwyddo i wasanaethau.

Bydd galw ar gronfeydd arian at raid a gwasgfeydd chwyddiannol eraill yn cael eu monitro'n ofalus dros y misoedd nesaf.

6.2 Y Gwasanaeth Addysg a Phlant – Er bod pwysau ychwanegol o £2.7 miliwn wedi'i gynnwys yn y gyllideb ar gyfer 2023/24, mae hwn yn dal yn faes sy'n peri risg. Y sefyllfa derfynol a ragwelir ar hyn o bryd yw gorwariant o £1.774 miliwn (£1.853 miliwn o'r blaen) oherwydd gwasgfeydd ym maes gofal cymdeithasol plant (£1.737 miliwn) ac yn y gwasanaethau Addysg (£37,000). Mae a wnelo'r symudiad y mis hwn yn bennaf â chostau lleoliadau newydd.

6.3 Gofal Cymdeithasol i Oedolion a Gwasanaethau Digartrefedd – er bod pwysau ychwanegol o £8.187 miliwn wedi'i gynnwys yn y gyllideb ar gyfer 2023/24, mae hwn yn dal yn faes sy'n peri pryder. Y sefyllfa derfynol a ragwelir ar hyn o bryd yw gorwariant o £2.170 miliwn (£1.793 miliwn o'r blaen) yn sgil pwysau mewn Gofal Cymdeithasol i Oedolion (£1.189 miliwn) a maes Digartrefedd (£0.981 miliwn), ac mae costau'r ddau wasanaeth wedi cynyddu'r mis hwn.

6.4 Ysgolion – Roedd y gyllideb a gymeradwyodd y Cyngor ar gyfer 2023/24 yn cynnwys cyfanswm buddsoddiad ychwanegol net o £3.03 miliwn yng nghyllidebau dirprwyedig ysgolion (heb gynnwys cynnydd mewn grantiau Llywodraeth Cymru). Yr amcanestyniad diweddaraf ar gyfer balansau ysgol i'w cario ymlaen i 2024/25 yw credyd net gwerth £1.848 miliwn, sy'n gyfwerth â gostyngiad o £7.091 miliwn yn y balans a ddygwyd ymlaen i 2023/24, sef £8.939 miliwn. Mae mwyafrif y symudiad yn bodloni'r disgwyliadau gan fod a

wnelo'r balansau agoriadol uchel yn bennaf â derbyn cyllid untro i'w wario ar raglenni dal i fyny ac adfer mewn ysgolion. Bydd cydweithwyr Addysg a Chyllid yn gweithio'n agos i sicrhau y defnyddir y balansau hyn yn amserol ac effeithiol ac yn cadw golwg fanwl ar yr ysgolion sy'n rhagweld balansau diffyg. Mae tanwariant bychan o £162,000 ar gyllidebau ysgolion sydd heb eu dirprwyo.

6.6 Y Cyfrif Refeniw Tai (CRT). Mae'r sefyllfa refeniw ddiweddaraf yn rhagdybio y bydd gostyngiad mewn balansau ar ddiwedd y flwyddyn o £800,000 o gymharu â £922,000 adeg cymeradwyo'r gyllideb. Mae a wnelo'r symudiad â gostyngiad yn incwm rhenti amcangyfrifedig, a gaiff ei gydbwyso gan gyfraniad is at raglen gyfalaf y CRT. Rhagwelir felly y bydd balansau'r CRT yn £768,000 ddiwedd y flwyddyn. Mae'r Gyllideb Gyfalaf o £20 miliwn yn cael ei rhannu'n bennaf rhwng gwelliannau arfaethedig yn y stoc dai bresennol (£12 miliwn) a chaffaeliadau a datblygiadau tai newydd (£8 miliwn).

6.7 - Rheoli'r Trysorlys - Ar ddiwedd mis Mehefin, roedd cyfanswm benthyciadau'r Cyngor yn £277.152 miliwn ar gyfradd gyfartalog o 4.36% ac roedd ein buddsoddiadau'n £11.9 miliwn ar gyfradd gyfartalog o 5.16%.

6.8 Mae crynodeb o **Gynllun Cyfalaf** y Cyngor i'w weld yn Atodiad 3. Cymeradwywyd Cynllun Cyfalaf gwerth £109.6 miliwn a'r gwariant hyd yma yw £39.1 miliwn. Mae Atodiad 4 yn cynnwys diweddariad ar y prif brosiectau sydd wedi'u cynnwys yn y Cynllun Cyfalaf cyffredinol.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

Cyflwynwyd Asesiadau o'r Effaith ar Les ar gyfer y cynnydd yn Nhrefn y Cyngor i'r Cyngor ar 31 Ionawr 2023.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

Yn ogystal â'r adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol, cafodd proses y gyllideb ei hystyried gan y Tîm Arwain Strategol, cyfarfodydd Briffio'r Cabinet, Arweinwyr Grŵp a chyfarfodydd Briffio'r Cyngor. Mae'r Fforwm Cyllidebau Ysgolion wedi'i gynnwys wrth drafod y cynigion gydol y flwyddyn. Ymgynghorwyd ag Undebau Llafur

drwy'r Cydbwyllgor Ymgynghorol Lleol. Mae proses y gyllideb ar gyfer 2024/25 yn cynnwys cynlluniau i ymgynghori ac ymgysylltu â'r cyhoedd a budd-ddeiliaid eraill.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Mae lefel sylweddol y gorwariant ar draws y gwasanaethau yn bryder mawr yn y flwyddyn bresennol ac ar gyfer y tymor canolig. Bydd angen i wasanaethau adolygu eu holl wariant ac incwm er mwyn lliniaru ar effaith y gorwariant yn eu cyllidebau. Fel y llynedd, bydd y Tîm Gweithredol Corfforaethol yn adolygu'r sefyllfa gyffredinol wrth ystyried pa gamau penodol y mae'n ofynnol i'r gwasanaethau eu cymryd. Buddsoddwyd yn sylweddol yn y meysydd gwasanaeth penodol hyn dros y blynyddoedd diwethaf, a disgwylir y bydd yr angen am hynny'n parhau. Mae'r gwasgfeydd cychwynnol eisoes wedi'u cynnwys yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig a bydd y rhain yn cael eu hadolygu; bydd y pwysau ar y gwasanaethau hyn yn cael ei adolygu dros y misoedd nesaf. Ymddengys bod yr arian a gedwir wrth gefn yn gorfforaethol yn ddigon i dalu am wasgfeydd ar wasanaethau yn y flwyddyn ariannol hon, ond efallai y bydd angen camau rheoli cadarnhaol er mwyn cwtdogi ar wariant yn ystod y flwyddyn os bydd risgiau a gwasgfeydd eraill yn y misoedd sydd i ddod.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae'n dal yn gyfnod ariannol heriol iawn ac mae'r materion gwasanaeth arbennig hyn, ynghyd â phwysau chwyddiant drwy'r holl wasanaethau, yn dod yn fwyfwy anodd eu hariannu wrth i'n cyllid fethu dal i fyny â'r pwysau o ran chwyddiant, gwasanaethau a demograffeg. Mae lefel y gwasgfeydd cyllidebol yn ystod y flwyddyn yn debygol o leihau lefel yr arian wrth gefn i lefel y bydd yn rhaid ei hailgyflenwi o fewn y broses gyllidebol ar gyfer 2024/25. Er bod y rhagolygon ariannol yn ansicr, mae gan y Cyngor broses gyllidebol gadarn sy'n helpu i nodi'r gwasgfeydd hyn a chanfod arbedion a dulliau ariannu a fydd yn helpu i gynnal cyflwr ariannol y Cyngor i'r dyfodol. Bydd y gwasgfeydd cyllidebol sylweddol yn ystod y flwyddyn yn lleihau lefel y cronfeydd wrth gefn sydd gan y Cyngor, a bydd hyn yn cael ei ystyried wrth bennu'r gyllideb.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

O dan Adran 151 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol wneud trefniadau i weinyddu eu materion ariannol yn briodol.